

Človekove pravice

 Peter Lah

Dokončen seznam človekovih pravic ne obstaja. To kaže na dejstvo, da gre za stvar družbenega dogovora. 'Klasičen' seznam človekovih pravic obsega predvsem tako imenovane politične pravice in ureja odnos med posameznikom in državo.

V 20. stoletju se je začela uveljavljati tudi ideja o tako imenovanih socialnih pravicah, pri čemer pa velja poudariti, da glede njih v mednarodni skupnosti velja nižja raven soglasja kot glede prvih. V vsakem primeru pa velja: ne gre za 'od zgoraj' navdihnjen spisek pravic in povezanih zahtev

(kot je na primer dekalog, ki je v judovsko-krščansko-islamski tradiciji dan neposredno od Boga), ampak za fluiden koncept, ki odraža določeno družbeno soglasje. Ko gre za pomembne zadeve, je treba to soglasje preveriti pri nosilcih suverenosti: pri vseh državljanih, ne le pri poslancih, pravniki, uradnikih ali aktivistih.

Ne obstaja 'človekova pravica' do državno priznane poroke med dvema osebama istega spola. Obstaja pravica do enakosti pred zakonom, na katero se sklicujejo zagovorniki izenačitve istospolnih skupnosti. Na tem mestu je treba

poudariti dve stvari. Prvič, ločiti je treba med zakonom kot pogodbenim odnosom med dvema odraslima osebama in družino kot od države zaščiteno skupnostjo, ki je usmerjena v dobrobit otrok. Če zakonsko zvezo ločimo od družine, potem ima argument enakosti pred državo določeno težo ob predpostavki, da državo pojmuje kot strogo formalno ustanovo, katere pomen je izčrpan s tem, da prizna in ščiti posameznikove izbire. Posameznik se sam odloča, s kom želi deliti svojo usodo, država mu ne postavlja ovir. Očitno je, da je tovrstno pojmovanje države zelo idealistično. Resničnost je drugačna: država je veliko več kot matični urad, na katerem dve polnoletni osebi registrirata svoj solidarnostni odnos. To velja predvsem takrat, ko gre za dobrobit otrok; v tem primeru država ni zgolj nezainteresirani razsodnik med stranmi v konfliktu, ampak v primerih, ko naravna družina ne opravlja več svojih dolžnosti do otroka ali do onemoglega, prevzame vlogo zastopnika interesov šibkejšega.

“ Ločiti je treba med zakonom kot pogodbenim odnosom med dvema odraslima osebama in družino kot od države zaščiteno skupnostjo, ki je usmerjena v dobrobit otrok. **”**

Da lahko opravlja to vlogo, se mora nujno opredeliti do vsebinskih vprašanj, to je, vedeti mora, katere izmed danih možnosti so bolj v skladu z interesi in potrebami šibkih. Vse nikoli niso enake. Tu smo pred naslednjo alternativo: bodisi država prizna, ščiti, podpira in v skrajnem primeru uveljavi tako obliko skupnega življenja, ki temelji na naravni danosti, zgodovini in družbenem soglasju, ali pa ustvari

Foto: Peter Prebil

svoje pojmovanje 'dobrega življenja' in odnosov med ljudmi v skupnosti.

Drugič, enakost pred zakonom ne pomeni uniformnosti. Starodavno načelo pravičnosti je "dati vsakemu tisto, kar mu gre" (suum cuique tribuere, Justinijanov zakonik). Laična in demokratična država se lahko odloči, da z zakonom uredi vprašanje odnosa med dvema odraslima osebam tako, da bodo zakonci enakopravni pred zakonom ne glede na to, ali gre za istospolni ali za različnospolni par. (Država seveda lahko naredi še en korak naprej in prizna enakopravnost tudi zakonskim skupnostim, ki vsebujejo več mož ali več žena.) Seveda pa o tem ne more odločati nekaj deset po-

sprotju z njihovimi pravicami. Država otroka namreč ne more ustvariti iz nič in nima nobene pravice, da poljubno razpolaga z njim; v posvojitev ali rejo lahko da le tiste otroke, ki so se rodili iz spolnega odnosa med moškim in žensko. Zato je otrokom dolžna zagotoviti nadomestno okolje, ki je čim bolj podobno naravnemu.

“ Enakost pred zakonom ne pomeni uniformnosti. ”

S tem ko država kot zastopnica otrokovih interesov določi, da bo spoštovala življenjsko danost ter poiskala tako nadomestno okolje, v katerem se bo najlažje razvil v samostojno osebo,

dili hudo napako, ker niso bili pozorni na razliko med zakonsko zvezo in družino. Sedanja rešitev interese otrok dejansko podreja interesom istospolnih partnerjev. Problem istospolnih parov, ki zahtevajo enako obravnavo pred zakonom kot pari različnih spolov, skušajo razrešiti na način, ki posega v bistvo druge materije: družine, ki je cilj zasnovanja zakonske zveze (3. člen ZZZDR) in ki zaradi koristi otrok uživa posebno varstvo (2. člen ZZZDR). To je neustrezna in škodljiva rešitev. Če Državni zbor želi pred zakonom izenačiti istospolne skupnosti, naj to uredi na način, da bo spoštoval pravico otrok in družin do rojstva in razvoja v okolju, ki ni v nasprotju z naravnimi in psihološkimi danostmi. Ta interes je že močno načet s tem, ko premožni istospolni posamezniki ali pari 'najemajo' maternice revnih žensk, da pridejo do otroka. To je nehumano tako do otroka kot do biološke mame.

Še beseda o raziskavah, ki naj bi potrjevale primernost istospolnih skupnosti za vzgojo otrok. Najprej gre poudariti, da nobena raziskava ne more dati takega rezultata. Največ, kar empirične raziskave lahko povedo, je, da raziskovalci v jasno opredeljenih okvirih raziskave niso zaznali bistvenih razlik. Ti okviri so izredno omejeni, ponavadi obsegajo majhno število primerov, pri katerih v omejenem časovnem obdobju spremljajo majhno število spremenljivk. Vendar to ni bistveni

problem. Vprašanje, ki je pred nami, je etične narave, na katero empiričnost po definiciji ne daje odgovorov. Kot človek in član določene skupnosti sem postavljen pred izbiro, da iščem to, kar je dobro za šibkejšje člane družbe, še posebej za otroke in ostarele. Znanost mi pri tem lahko pomaga, ne more pa nadomestiti moje etične izbire. ■

“ Dolžnost države, da dela v otrokovem interesu, je morda v nasprotju z željami istospolnih partnerjev, nikakor pa ni v nasprotju z njihovimi pravicami. ”

Foto: Peter Prebil

slancev, ampak kvečjemu ljudstvo po temeljiti, demokratični javni razpravi.

Ko pa govorimo o družini, v ospredju niso več politične in socialne pravice zakoncev, ampak dobrobit otrok. Država je dolžna spoštovati in zaščititi tako stanje, ki bo najboljše za otroka. Če je optimalno stanje moteno (zaradi smrti staršev ali njihove neprimernosti), je država dolžna poskrbeti za čim boljše nadomestne razmere, ne pa izumljati novih okolij. Ta dolžnost države, namreč da dela v otrokovem interesu, je morda v nasprotju z željami istospolnih partnerjev, nikakor pa ni v na-

nikakor ne diskriminira ostalih okolij, ampak le izvršuje svojo dolžnost. Tudi starši, ki otroka dajo v glasbeno šolo ali ga vpeljejo v izbrano versko skupnost, s tem ne diskriminirajo vseh ostalih izvenšolskih programov ali verskih skupnosti. Trditi kaj takega bi bil absurd, ki bi se končal v ukinitvi vsakršne raznolikosti in v nacionalizaciji človeškega 'življenjskega sveta', v njegovi podreditvi brezosebni logiki administrativne in ekonomske moči.

Poslanci Državnega zbora so v zvezi z novelo Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR) nare-